

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

ZAKLJUČNA STROKOVNA NALOGA VISOKE POSLOVNE ŠOLE
**MANAGEMENT IN RAČUNOVODENJE EMISIJ TOPLOGREDNIH
PLINOV V PODJETJU KRKA**

SIMONA JURŠIČ

IZJAVA

Študentka Simona Juršič izjavljam, da sem avtorica te zaključne strokovne naloge, ki sem jo napisala pod mentorstvom doc. dr. Čadež Simona, in da v skladu s 1. odstavkom 21. člena Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah dovolim njeno objavo na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne 31.5.2011

Podpis:

KAZALO

UVOD	1
1 KJOTSKI PROTOKOL	2
1.1 Mehanizmi Kjotskega protokola.....	3
1.2 Trgovanje z emisijami.....	3
1.3 Mehanizem čistega razvoja.....	3
1.4 Skupno izvajanje.....	4
2 TRGOVANJE Z EMISIJAMI	4
2.1 Emisijski kuponi	5
2.2 Primer trgovanja oz. uporabe trgovanja z emisijami	5
3 DRŽAVNI NAČRT RAZDELITVE EMISIJSKIH KUPONOV	6
3.1 Evropske smernice	6
3.2 Slovenski Državni načrt razdelitve emisijskih kuponov za obdobje od 2008 do 2012.....	6
4 MANAGEMENT EMISIJ V TOVARNA ZDRAVIL KRKA D.D.	7
4.1 Predstavitev Krke d.d.....	7
4.2 Raba energije in energetska učinkovitost Krke ter ukrepi za zmanjšanje emisij	8
4.3 Ukrepi za zmanjšanje emisij v Krki.....	9
4.4 Krkin pogled na trgovanje in odnos do emisijskih kuponov.....	9
5 RAČUNOVODSKI POGLED NA EMISIJSKE KUPONE	10
5.1 Računovodski problem pri evidentiranju emisijskih kuponov.....	11
5.2 Rešitve računovodskega problema evidentiranja emisijskih kuponov	11
5.3 Analiza odobritve kuponov ter njihova plačilna obveznost.....	12
5.3.1 Emisijski kuponi.....	13
5.3.2 Emisijska obveznost.....	13
5.3.3 Odobritev emisijskih kuponov	14
5.4 Emisijski kuponi obravnavani kot sredstvo	15
5.5 Slovenska zakonodaja in priporočila evidentiranja emisijskih kuponov	16
5.6 Emisijski kuponi in računovodsko evidentiranje v Krki d.d.....	18
SLKEP	19
LITERATURA IN VIRI	21

UVOD

Problem kateremu moramo posvečati čedalje več pozornosti je onesnaževanje ozračja z najrazličnejšimi emisijami, ki so rezultat modernih človekovih dejavnosti. V času globalizacije in nenehnega strmenja k čim večji materialni blaginji pogosto pozabljamo, kako z modernizacijo in industrializacijo uničujemo naravo, naše bivalno okolje in ozračje, da bi dosegli svoje zastavljene cilje. Glede na vse do sedaj opravljene analize in raziskave se je pokazalo dejstvo, da so večina toplogrednih plinov povzročile razvite države sveta. Zato je bilo tudi nekako za pričakovati, da se bodo le-te lotile ukrepov za zmanjševanje izpustov. Kot rezultat teh ukrepov je bil sprejet mednarodni sporazum, Kjotski protokol, ki je podpisnice zavezal k zmanjševanju emisij. S tem ukrepom so se pojavile tudi nove obveznosti in dolžnosti, predvsem članic podpisnic. Te obveznosti, ki so se odražale v obliki omejevanja izpustov oz. številu dodeljenih emisijskih kuponov so se odrazile tudi v računovodstvu, predvsem se je pojavil problem, kako emisijske kupone pravilno in enotno računovodsko evidentirati.

V nalogi bo predstavljeno računovodstvo in management emisij toplogrednih plinov. Namen in cilj naloge je na podlagi konkretnega primera slovenskega farmacevtskega podjetja opredeliti, kakšne obveznosti in prednosti prinašajo emisijski kuponi ter ali je v konkretnem primeru bil dosežen namen zmanjševanja izpustov zaradi neposredne obveze Kjotskega protokola.

Cilj naloge bo tudi ugotoviti ali zaradi omenjenih obvez podjetje povečuje investicije in vlaganja v razvoj in nadgradnjo čistilnih, filtrirnih naprav, ali je za podjetje ceneje, če konec trgovalnega obdobja kupi manjkajoče emisijske kupone na trgu.

Z računovodskega vidika je cilj naloge na praktičnem primeru prikazati kako poteka računovodsko evidentiranje emisijskih kuponov, ki so brezplačno dodeljeni s strani države. Poudarek bomo namenili možnostim knjiženja emisijskih kuponov in zakonskim podlagam.

Za teoretično podlago naloge bomo uporabili različno literaturo in vire, ki so dostopni predvsem na spletnih straneh Evropskega parlamenta in Združenih narodov. V pomoč nam bodo tudi strokovni članki iz zanesljivih in priznanih baz ter domača strokovna literatura s področja razdelitve emisijskih kuponov ter računovodskega vidika evidentiranja emisijskih kuponov. Pri empiričnem delu naloge se bomo lotili zbiranja podatkov predvsem z osebnim razgovorom s strokovnimi in odgovornimi osebami proučevanega podjetja za omenjeno problematiko. Delno nam bo pri tem v pomoč tudi letno poročilo družbe, najpomembnejši podatki pa bodo posredovani s strani dveh strokovnih služb podjetja, računovodstva in Sektorja za tehnično oskrbo in energetiko.

Glede na dosedanje stanje in poznavanje problematike lahko rečemo, da je to področje pri nas še dokaj ne raziskano. Podjetja temu ne posvečajo velike pozornosti, saj vso to situacijo in zadevo vidijo kot nekakšno nujo in obveznost in ne kot priložnost.

V nalogi bo v začetku predstavljen Kjotski protokol, ki je osnova in podlaga za ukrepe zmanjševanja emisij ter tisti obvezujoči sporazum iz katerega izhajajo nadaljnje obveznosti držav podpisnic. V nadaljevanju bo predstavljeno trgovanje z emisijami in emisijski kuponi ter Državni načrt razdelitve emisijskih kuponov za obdobje 2008 - 2012 Na praktičnem primeru Krke d.d. bo predstavljen njihov odnos do emisij ter emisijskih kuponov ter ukrepov za zmanjševanje emisij toplogrednih plinov. V poglavju računovodsko evidentiranje emisijskih kuponov bo predstavljena zakonska podlaga in usmeritve za knjiženje emisijskih

kuponov ter različni pogledi in vprašanja o tej temi ter konkretna predstavitev kako poteka knjiženje v izbranem podjetju.

1 KJOTSKI PROTOKOL

Kjotski protokol je mednarodni sporazum povezan s Konvencijo združenih narodov o Klimatskih spremembah. Sprejet je bil v Kjotu na Japonskem, 11.12.1997, v veljavo pa je stopil 16.2.2005. Glavna značilnost oz. cilj Kjotskega protokola je ta, da določi zavezujoče cilje za 37 industrijskih držav in Evropsko unijo, za zmanjševanje emisij toplogrednih plinov. Emisije naj bi se zmanjšale v povprečju 5 odstotkov glede na raven iz leta 1990 in sicer v obdobju petih let (2008-2012) (Kyoto protocol, 2010).

Največja razlika med Kjotskim protokolom in Konvencijo je ta, da Konvencija spodbuja industrijske države, da stabilizirajo emisije toplogrednih plinov, Protokol pa jih zavezuje, da emisije zmanjšajo. Ravno tako Kjotski protokol priznava, da so razvite države v glavnem odgovorne za visoko stopnjo emisij toplogrednih plinov v atmosferi zaradi njihovega 150 letnega industrijskega delovanja. Zato protokol nalaga večje breme razvitim narodom po principu »skupne vendar različne odgovornosti« (Kyoto protocol, 2010).

Glavna obveza v okviru Kjotskega protokola, zapisana je v tretjem členu prvega odstavka, zahteva od vsake pogodbenice, da zagotovi, da njene skupne emisije toplogrednih plinov iz virov navedenih v Aneksu A h Kjotskemu protokolu ne presežejo njene dovoljene stopnje emisij v obvezujočem obdobju. Aneks A zajema emisije toplogrednih plinov iz energetike, industrijskih procesov, rabe topil in drugih izdelkov, kmetijstva in odpadnih sektorjih (Kjotski protokol - Referenčni priročnik, 2010, str. 12-15).

Na podlagi Kjotskega protokola morajo države pogodbenice spodbujati trajnostni razvoj pri izpolnjevanju svojih obveznosti glede količinskega omejevanja in zmanjševanja emisij. Vse to izvajajo v okviru razmer v svoji državi in pripravijo ukrepe za povečanje energetske učinkovitosti na ustreznih področjih gospodarstva v državi. Skrbeti morajo za varstvo in povečanje ponorov in zbiralnikov toplogrednih plinov, ki jih ne nadzira montrealški protokol, pri tem pa morajo upoštevati obveznosti iz ustreznih mednarodnih okoljskih sporazumov. Spodbujati morajo sonaravno gospodarjenje z gozdovi, pogozdovanjem in ponovnim pogozdovanjem ter sonaravne oblike kmetovanja ob upoštevanju podnebnih sprememb. Težiti morajo k raziskavam, spodbujanju, razvoju in povečanju uporabi novih in obnovljivih oblik energije, tehnologij za uskladičenje ogljikovega dioksida. Pogodbenice morajo na vseh področjih na katerih se pojavljajo emisije toplogrednih plinov v nasprotju s cilji konvencije, postopno zmanjševati ali opuščati nepopolnost trga, finančne spodbude, oprostitve davkov in dajatev ter subvencij . V nasprotju s tem pa morajo spodbujati primerne reforme, usmeritve in ukrepe na področjih, ki omejujejo ali zmanjšujejo emisije toplogrednih plinov, ki jih ne nadzira Montrealski protokol.

Država, ki je sprejela Kjotski protokol je obvezana, da sodeluje z drugimi pogodbenicami, da bi se povečala posamezna in skupna učinkovitost njihovih ukrepov in usmeritev. V ta namen si naj bi pogodbenice izmenjevale izkušnje in podatke o takih usmeritvah in ukrepih, vključno z razvojem načinov za izboljšanje njihove primerljivosti in učinkovitosti (Kjotski protokol - Referenčni priročnik, 2010, str. 12-15).

1.1 Mehanizmi Kjotskega protokola

Države, ki so se zavezale po Kjotskem protokolu, morajo izpolnjevati svoje cilje za omejitvev ali zmanjšanje emisij toplogrednih plinov predvsem z nacionalnimi ukrepi. Kot dodatno sredstvo za izpolnjevanje teh ciljev pa Kjotski protokol uvaja tudi tri tržne mehanizme, ki so približno taki, kot jih zdaj poznamo pod izrazom oz. imenom »trg ogljika« (Mehanizmi Kjotskega protokola, 2010).

Mehanizmi Kjotskega protokola so

- trgovanje z emisijami,
- mehanizem čistega razvoja ali "Clean Development Mechanism" (v nadaljevanju CDM)
- skupno izvajanje ali "Joint Implementation" (v nadaljevanju JI).

Namen teh mehanizmov je, da spodbujajo trajnostni razvoj s pomočjo tehnologije in investicijske državne pomoči v okviru Kjotskih obveznosti ter da se izpolnjujejo cilji glede zmanjševanja emisij ali odstranjevanja ogljika iz ozračja v drugih državah v stroškovno učinkoviti smeri. Spodbujati morajo privatni sektor in države v razvoju, da prispevajo k prizadevanjem o zmanjševanju emisij (Mehanizmi Kjotskega protokola, 2010).

1.2 Trgovanje z emisijami

Članice, ki so se zavezale Kjotskemu protokolu, so sprejele cilje za omejitvev oz. zmanjšanje emisij. Ti cilji oz. zaveze so izražene kot vrednost dovoljenih emisij v pogodbenem obdobju 2008-2012.

Kjotski protokol v okviru trgovanja z emisijami omogoča državam, ki imajo presežne oz. privarčevane enote emisij in jih ne bodo »porabile«, da presežne kapacitete prodajo v države, ki so presegle svoje omejitve, cilje. Na ta način je bila ustvarjena tudi nova oblika zmanjševanja emisij. Od kar pa je ogljikov dioksid glavni toplogredni plin, ljudje enostavno govorijo o trgovanju z ogljikom. Ogljik je sedaj uporaben in z njim se trguje kot s katerokoli drugo dobrino, to je danes poznano kot »trg ogljika« (Trgovanje z emisijami, 2010).

Trgovanje z emisijami in emisijskimi kuponi bo še podrobneje predstavljeno v naslednjem poglavju.

1.3 Mehanizem čistega razvoja

Ta mehanizem dovoljuje državam, ki so zavezane zmanjševanju oz. omejevanju emisij v okviru Kjotskega protokola, da uvedejo projekt zmanjševanja emisij v državah v razvoju. S tovrstnimi projekti se lahko zasluži oz. proda kredite za zmanjševanje emisij (angl. *certified emission reduction*, v nadaljevanju CER). Vsak tak kredit se lahko proda za višino ene tone CO₂ in le-te se lahko šteje za izpolnjevanje kjotskih ciljev. Mehanizem čistega razvoja je po mnenju mnogih kot gonilna sila, saj je prvi globalni, okoljsko naložbeni in kreditni sistem svoje vrste, ki zagotavlja standardni emisijski kompenzacijski sistem CER. Mehanizem tudi stimulira trajnostni razvoj in zmanjševanje emisij, hkrati pa daje industrializiranim državam neko fleksibilnost pri tem, kako naj dosežejo zmanjšanje emisij ali omejitvev ciljev. CDM

projekt mora zagotoviti zmanjšanje emisij, ki bi jih v nasprotnem primeru dosegli. Projekt mora biti avtoriziran preko stroge in javne registracije ter emisijskih procesov. Dovoljenje je podeljeno s strani Imenovanja nacionalnega organa. Javno financiranje za CDM projektne aktivnosti ne sme povzročiti zlorabe uradne razvojne pomoči. Mehanizem je nadzorovan s strani CDM izvršnega odbora, ki je odgovoren državam, ki so ratificirale Kjotski protokol. Mehanizem deluje od začetka leta 2006 in je registriral že več kot 1.650 projektov in je pričakovati, da bo pridobil CER-e v višini več kot 2.9 milijarde ton ekvivalenta CO₂ v prvem ciljnem obdobju Kjotskega protokola 2008-2012 (Mehanizem čistega razvoja, 2010).

1.4 Skupno izvajanje

Ta mehanizem omogoča državam zmanjšanje ali omejitev emisij v okviru Kjotskega protokola s pridobitvijo enot zmanjšanja emisij (EUR) s projekti za zmanjševanje ali odstranjevanje emisij v drugi državi. Vsak projekt je ekvivalent eni toni CO₂ in ti se lahko šteje k doseganju Kjotskih ciljev. Skupno izvajanje ponuja pogodbenicam prožen in stroškovno učinkovit način delnega izpolnjevanja svojih obveznosti iz Kjotskega protokola, medtem ko ima gostiteljica koristi od tujih naložb in prenosa tehnologij. Projekt JI mora zagotoviti zmanjšanje emisij iz virov ali povečanje odstranjevanja po ponorih in sicer več kakor bi jih dosegli drugače. Projekt mora odobriti gostujoča pogodbenica in udeleženci morajo biti pooblaščen za sodelovanje s stani vpletene pogodbenice v projekt (Skupno izvajanje, 2010).

2 TRGOVANJE Z EMISIJAMI

Trgovanje z emisijami se je v Evropski uniji (v nadaljevanju v EU) začelo s 1.1.2005. Ta mehanizem Kjotskega protokola je trenutno najbolj izpostavljen orodje EU za doseganje zmanjševanja emisij toplogrednih plinov.

Tovrsten sistem trgovanja z emisijami ali European Union Emission Trading System (v nadaljevanju ETS) je bil vzpostavljen z namenom, da bi državam članicam pomagal izpolniti njihovo zavezo zmanjšanja emisij toplogrednih plinov. ETS podjetjem omogoča da lahko kupujejo ali prodajajo emisijske kupone ter na ta način zmanjšujejo emisije s čim manjšimi stroški. Sistem trgovanja z emisijami je prvi tovrsten sistem na svetu in ga uporablja že 30 držav, poleg 27 držav članic EU tudi Norveška, Islandija in Lihtenštajn, vključuje pa več kot 10 000 obratov v energetskih in industrijskih panogah. Omenjeni obrati proizvajajo skoraj polovico emisij CO₂ in 40 odstotkov skupnih emisij toplogrednih plinov v EU (Evropski parlament, 2008).

Evropska shema za trgovanje z emisijami je vzpostavila s smernico 2003/87/EC2 šest temeljnih načel sistema trgovanja z emisijami (Evropska shema za trgovanje z emisijami, 2010):

- sistem deluje po načelu 'omeji in trguj' (cap and trade)
- sistem trgovanja se osredotoča na CO₂ velikih industrijskih onesnaževalcev
- izvaja se v fazah, s periodičnimi pregledi in priložnostmi za razširitev na druge pline in sektorje
- razdelitveni načrti za emisijske kupone se odločajo periodično
- trgovanje z emisijami daje močne spodbude za izpolnjevanje zahtev zmanjšanja emisij

- trg je evropski, vendar skozi uporabo ostalih dveh mehanizmov Kjotskega protokola (CDM in JI) daje priložnost zmanjšanja emisij tudi v ostalem delu sveta, na ta način pa tudi zagotavlja povezanost s kompatibilnimi sistemi v tretjih državah.

2.1 Emisijski kuponi

Emisijski kuponi so instrument oz. »valuta« za trgovanje z emisijami saj ETS deluje po načelu, »omeji in trguj«. ETS določa zgornjo mejo celotno dovoljenih emisij, v okviru teh dovoljenj pa udeležencem dovoljuje, da po potrebi kupujejo in prodajajo emisijske kupone. Emisijski kuponi dajejo imetniku pravico do emisije ene tone CO₂.

Razdelitev emisijskih kuponov poteka tako, da države članice za vsako obdobje trgovanja pripravijo nacionalni načrt razdelitve emisijskih kuponov. Tako določajo skupni obseg emisij ETS in število emisijskih kuponov na posamezni obrat v državi. Na koncu leta mora obrat za izpust lastnih emisij predložiti ustrezno količino kuponov. V primeru, da ima podjetje nižje emisije od dodeljenih emisijskih kuponov, lahko odvečne kupone proda. V nasprotnem primeru pa lahko tista podjetja, ki imajo težave pri omejevanju lastnih emisij in presegajo vrednost dodeljenih kuponov le-te kupijo, ali pa sprejmejo druge ukrepe za zmanjšanje svojih emisij, na primer naložbe v učinkovitejšo tehnologijo ali uporabo energetskih virov, ki vsebujejo manj ogljika (Evropski parlament, 2008).

2.2 Primer trgovanja oz. uporabe trgovanja z emisijami

Kot primer vzemimo dve podjetji Sonček in Oblak in predpostavljamo, da obe podjetji izpustita 100 000 ton CO₂ na leto, po državnem načrtu razdelitve emisijskih kuponov vlada vsakemu od njiju dodeli emisijske kupone za 95 000 ton.

Dana situacija pomeni dejstvo, da morata obe podjetji poiskati način, kako pokriti oz. zmanjšati emisije za preostalih 5.000 ton. V tem primeru imata podjetji naslednje možnosti in sicer, lahko z lastnimi ukrepi zmanjšata emisije za 5.000 ton, na trgu kupita kupone v vrednosti 5.000 ton CO₂ ali pa se odločita za vmesno varianto. Proučili bomo možne rešitve za obe podjetji s predpostavko, da je cena emisijskega kupona 10 EUR za tono CO₂.

Na primeru podjetja Sonček izračunamo, da ga bo zmanjšanje njegovih emisij stalo 5 EUR na tono, in se tako odloči za zmanjšanje emisij, ker je cenejše od nakupa dodatnih kuponov. Podjetje Sonček se celo odloči, da bo izkoristilo priložnost in emisije zmanjšalo ne za 5 000 ton, temveč za 10 000 ton.

Podjetje Oblak je v malo drugačni situaciji. Njegovi stroški zmanjšanja emisij so 15 EUR na tono, kar je veliko več od tržne cene, in se zato odloči, da bo kupili kupone, namesto da bi zmanjšalo emisije.

Iz zgoraj navedenih dejstev izhaja, da podjetje Sonček porabi 50 000 EUR za zmanjšanje emisij za 10 000 ton, s ceno 5 EUR na tono, vendar ker lahko na trgu prodajo 5 000 kuponov, po 10 EUR na tono, ki jih ne potrebuje, dobi 50 000 EUR. To pomeni, da popolnoma pokrije stroške zmanjšanja emisij s prodajo kuponov. To omogoča shema za trgovanje, brez tega pa bi podjetje imelo stroške v višini 25 000 EUR (če predpostavimo, da zmanjša emisije za samo 5 000 potrebnih ton). Podjetje Oblak pa porabi 50 000 EUR za nakup 5 000 kuponov,

po ceni 10 EUR. Brez fleksibilnosti, ki jo predstavlja shema trgovanja z emisijami, bi morale svoje emisije zmanjšati za 5 000 ton, kar bi stalo 75 000 EUR.

Na tem primeru lahko vidimo, da trgovanje z emisijami obema podjetjema prinese prihranke v vrednosti 50 000 EUR. Ker se podjetje Sonček odloči svoje emisije zmanjšati (ker je to v njegovem primeru cenejša opcija), predstavljajo kuponi, ki jih podjetje Oblak kupi, resnično zmanjšanje emisij, čeprav podjetje Oblak svojih emisij ni zmanjšalo« (Kaj je trgovanje z emisijami?, 2010).

3 DRŽAVNI NAČRT RAZDELITVE EMISIJSKIH KUPONOV

3.1 Evropske smernice

Države članice morajo pripraviti svoj Državni razdelitveni načrt (National allocation plans – NAPs), ki mora biti pripravljen na osnovi transparentnih in objektivnih kriterijev ter mora zajemati vsa skupna pravila, ki so opredeljena v pravnem okvirju, ki ustanavlja sistem trgovanja z emisijami. Pravila, ki se morajo upoštevati so:

- Razdelitveni načrt mora zajemati kjotske cilje države članice ter njen resnični in pričakovani napredek k doseganju teh ciljev. Pri tem je ključnega pomena skupna količina razporejenih emisijskih kuponov, saj bi v nasprotnem primeru preveč razdeljenih kuponov pomenilo, da morajo gospodarski sektorji, ki niso zajeti v sistem trgovanja zagotoviti večja zmanjšanja emisij na bolj drag način kot je trgovanje.
- Pri razdelitvi kuponov podjetjem se mora upoštevati njihove potenciale za zmanjšanje emisij v njihovih dejavnostih in ne smejo prejeti več kuponov kot je realna potreba podjetja.
- Določene države članice načrtujejo tudi uporabo JI in CDM kreditov za doseganje svojih nacionalnih emisijskih ciljev, na ta način dajejo podjetjem večji prostor za emitiranje. Zaradi tega morajo biti načrti podkrepjeni tudi skoz proračunske postavke.

Pripravo in končne Državne razdelitvene načrte ocenjuje in nadzoruje komisija, ki lahko zahteva spremembe načrta ali ga celo zavrne kot celoto. Ko pa je načrt enkrat odobren, se skupna količina dovolilnic ne more več spremeniti, niti se ne sme spremeniti število dovolilnic za posamezno podjetje. Državni razdelitveni načrti so ključnega pomena za okoljsko integriteto EU sistema za trgovanje z emisijami. Zato je pomembno, da se zagotovi nadzor priprave le teh in se tako prepreči uveljavljanje interesov različnih deležnikov, saj se interesi pogosto razlikujejo od zahtev smernice. Neučinkovit razdelitveni načrt ima lahko negativne posledice na okolje, gospodarstvo in celo družbo (Evropska shema za trgovanje z emisijami, 2010).

3.2 Slovenski Državni načrt razdelitve emisijskih kuponov za obdobje od 2008 do 2012

Državni načrt razdelitve emisijskih kuponov za obdobje od 2008 do 2012 velja od 1. januarja 2008 do vključno 31. decembra 2012. Skupna količina emisijskih kuponov, ki jih je ministrstvo za okolje podelilo upravljavcem naprav v tem obdobju znaša 41.494.687 tCO₂, 1 tona CO₂ = 1 emisijski kupon

Državni načrt vključuje 96 naprav, ki proizvedejo 41,6 % vseh emisij toplogrednih plinov v Republiki Sloveniji (po podatkih za leto 2004). Količine emisijskih kuponov, ki so se podelile upravljavcem naprav v tem obdobju so se določile najprej na nivoju posameznega sektorja (termoelektrarne in termoelektrarne toplarne, industrija in toplarne), nadalje pa so se določile še količine emisijskih kuponov, ki so pripadale posameznemu upravljavcu za njegovo napravo znotraj posameznega sektorja. Pri določanju skupne količine emisijskih kuponov za posamezni sektor so bile upoštevane ciljne emisije za posamezni sektor iz Operativnega programa zmanjševanja emisij toplogrednih plinov.

Izhodišče za razdelitev emisijskih kuponov posameznim upravljavcem naprav so povprečne letne emisije iz obdobja 2002-2005.

Pri napravah katerih so se emisije v obdobju od 2002 do 2005 zmanjšale zaradi zmanjšanja obsega naprave ali zaradi zmanjšane obratovanja obstoječe naprave za 40 % ali več, se kot izhodišče upošteva obdobje po izvedeni spremembi naprave oziroma zmanjšanju emisij.

Za naprave, ki so pridobile dovoljenje ali spremembo dovoljenja za izpuščanje toplogrednih plinov od 1. 1. 2005 do 1. 1. 2006, se za izhodišče upoštevajo povprečne emisije v obdobju pred spremembo naprave in emisij, na podlagi katerih je bila z odločbo pristojnega organa določena količina emisijskih kuponov iz rezerve Državnega načrta razdelitve emisijskih kuponov za obdobje od 2005 do 2007.

Za naprave, katerih upravljavci so napovedali zmanjšanje emisij, je izhodišče za določitev količine emisijskih kuponov letno povprečje napovedi emisij za obdobje od 2008 do 2012, uteženo z metodo primerjanja (angl. *benchmarking*) in bonusom za nadaljevanje proizvodnje električne energije iz so proizvodnje.

Celotna količina emisijskih kuponov je bila po tem načrtu razdeljena upravljavcem naprav brezplačno. 1,6 % vseh emisijskih kuponov pa je v rezervi. Ti kuponi iz rezerve se hranijo za nove naprave in bodo upravljavcem novih naprav podeljene brez obveznosti plačila.

Upravljavci naprav lahko največ do 15,761 % količine podeljenih emisijskih kuponov za obdobje od 2008 do 2012 izpolnijo s pridobitvijo enot zmanjšanja emisij in enot potrjenega zmanjšanja emisij (Državni načrt razdelitve emisijskih kuponov za obdobje od 2008 do 2012, 2010).

4 MANAGEMENT EMISIJ V TOVARNA ZDRAVIL KRKA D.D.

4.1 Predstavitev Krke d.d.

Krka d.d. Novo mesto je javna družba z več kot 50-letnimi izkušnjami ter eno vodilnih generičnih podjetij v svetu s sedežem v Sloveniji. Njihova osnovna dejavnost je proizvodnja in prodaja zdravil na recept, izdelkov za samozdravljenje, kozmetičnih in veterinarskih izdelkov. Dejavnost podjetja dopolnjujejo zdraviliško-turistične storitve. Usmerjeni so predvsem v razvoj lastnih visokokakovostnih generičnih zdravil z dodano vrednostjo, ki jih tržijo pod lastnimi blagovnimi znamkami. Izdelke prodajajo v več kot 70 državah. V okviru strategije poslovanja so si zastavili cilj uravnotežene prodaje na petih različnih območjih:

Slovenija, Jugovzhodna Evropa, Vzhodna Evropa, Srednja Evropa ter Zahodna Evropa in čezmorska tržišča.

Skupino Krka poleg obvladujoče družbe Krka, d. d., Novo mesto sestavljajo odvisne družbe v Sloveniji in tujini. Proizvodnja izdelkov poteka v Sloveniji, na Poljskem, v Ruski federaciji, na Hrvaškem in v Nemčiji, ostale odvisne družbe zunaj Slovenije pa se ukvarjajo s trženjem in/ali prodajo izdelkov (Krka, d. d., 2010).

Poslanstvo Krke je: živeti zdravo življenje.

Njihova osnovna naloga je omogočati ljudem zdravo in kakovostno življenje. Le-to uresničujejo z bogato paleto svojih izdelkov in storitev ter z vlaganjem v ljudi in okolje ter s sponzorstvom in donatorstvom (Krka, d. d., 2010).

Vizija, ki ji sledijo že vrsto let je, da utrjujejo položaj enega vodilnih generičnih farmacevtskih podjetij v svetu. To dosegajo samostojno s krepitvijo dolgoročnih poslovnih povezav in partnerskih odnosov na področju razvoja, oskrbe z izdelki in trženja (Krka, d. d., 2010).

Vrednote ki jih razvijajo in ohranjajo v družbi so (O Krki d.d., 2010):

- **Hitrost in fleksibilnost:** Hitrost jim omogočajo znanje, sposobnost, inovativnost, delavnost in iznajdljivost. Njihov cilj je biti prvi. Ne samo pri prodaji, temveč tudi pri odkrivanju novih potreb na trgih. To dosegajo z učinkovitim krajsanjem razvojnega procesa, hitrim pridobivanjem registracijske dokumentacije, usklajeno proizvodnjo in distribucijo. S hitro odzivnostjo in sposobnostjo prilagajanja obvladujejo ovire, ki jim jih postavljajo različne tržne in zakonodajne zahteve. Znajo se spoprijeti z vsakršnimi izzivi – ne glede na velikost in prizorišče projekta. S fleksibilnimi rešitvami znajo upravičiti pričakovanja partnerjev.
- **Partnerstvo in zaupanje:** V družbi gradijo in želijo imeti dobre medsebojne odnose. Saj so mnenja, da so temelj za spoštljiv odnos do njihovih partnerjev: kupcev, dobaviteljev, lastnikov in vseh, s katerimi živijo.
- **Kreativnost in učinkovitost:** Krka velik poudarek daje tudi na svoje zaposlene in skrbi za njihovo dobro počutje. Edina prava pot k vrhunskim rezultatom je ustvarjanje takega vzdušja v podjetju, ki ljudi motivira k inovativnosti in ustvarjalnosti. Zato sodelavce vzpodbujajo, da spregovorijo o svojih idejah in jih, če so prave, tudi udejanjijo. Skupaj vedno znova iščejo nove poti za zadovoljstvo naših kupcev.

4.2 Raba energije in energetska učinkovitost Krke ter ukrepi za zmanjšanje emisij

V Krki kot glavne vire energije uporabljajo:

- zemeljski plin,
- utekočinjen naftni plin,
- električno energijo,
- ekstra lahko kurilno olje kot nadomestno gorivo.

V zadnjih letih se v Krki konstantno pojavlja trend padanja specifične rabe energije, kar pa je posledica številnih ukrepov učinkovite rabe energije. V primerjavi z letom 2008 so v letu 2009 zmanjšali specifično rabo energije za 12, 7 %. Njihova skrb in odgovornost do učinkovitega ravnanja z energijo in varovanja okolja se je v letu 2009 odrazila tudi s priznanjem za energetske učinkovite podjetje v letu 2009. Specifična raba energije pomeni rabo energije glede na neko referenčno vrednost, v njihovem primeru so to proizvodjalni stroški. Vsako leto izračunavajo fizično rabo energije in proizvodjalne stroške, nato pa fizično rabo energije delijo s proizvodjalnimi stroški. Na ta način dobijo relativno veličino, ki jo lahko primerjajo po letih. Zaradi stalnega povečevanja fizičnega obsega proizvodnje se povečuje tudi fizična poraba energije, vendar se ta povečuje počasneje, kot obseg proizvodnje. Specifično rabo energije so zmanjšali s številnimi ukrepi v učinkovito rabo energije. To so izkoriščanje odpadnih toplot v podjetju, ponovno izkoriščanje že uporabljene rečne vode, zamenjava zastarele opreme s sodobno in energetske učinkovito, osveščanju ljudi glede učinkovite in racionalne rabe energije, vpeljavi energetskega menedžmenta v podjetje, itd...

4.3 Ukrepi za zmanjšanje emisij v Krki

Da bi zmanjšali porabo energije in tako pripomogli k zmanjšanju emisij toplogrednih plinov, so v zadnjih letih za obnovo energetskih sistemov namenili več kot 3,5 milijona EUR. Vlaganja so se odražala v posodobitvi kotlovnice, gradnji centralne toplotne postaje s toplovodnim distribucijskim omrežjem, vgradnjo visoko učinkovitega hladilnega stroja v distribucijskem omrežju hladilne energije in tudi v sistemih za izrabo odpadne vode v podjetju. Od leta 2005 dalje kupujejo modro energijo v višini 10 % od celotne porabe električne energije. Zahvaljujoč tem ukrepom so specifično rabo energije v zadnjih petih letih zmanjšali za več kot 31 %, medtem ko so indeks energetske učinkovitosti povečali za 45 %. Vsi ti ukrepi so pripomogli k temu, da so samo v letu 2009 zmanjšali obremenitev okolja za več kot 5000 ton CO₂.

Emisije v zrak zmanjšujejo s čistilnimi napravami na vseh izpustih, ki so potencialni vir onesnaževanja zraka. Da dosežejo zmanjšanje emisij snovi v zrak pod zakonsko določenimi mejnimi vrednostmi oziroma do stopnje, ki jo omogoča najboljša razpoložljiva tehnika uporabljajo učinkovite odpraševalne sisteme, filtre, vodne pralnike, kondenzacijske kolone ter termično oksidacijo. (Krka, d. d., 2010)

4.4 Krkin pogled na trgovanje in odnos do emisijskih kuponov

V Krki so s konceptom EU ETS (angl. *European Union Emission Trading System*) dobro seznanjeni, vendar se s trgovanjem ne ukvarjajo, saj je tveganje preveliko dobitka pa premalo. Poleg tega je bila Tovarna zdravil Krka v ta sistem vključena zakonsko in zanje predstavlja obveznost in nujo. S trgovanjem emisijskih kuponov so se srečali kot zavezanci za trgovanje ob uvedbi trgovanja. Samega trgovanja z emisijskimi kuponi se ne poslužujejo, saj za enkrat ni potrebe, svoje izpuste CO₂ pokrivajo z dodeljenimi kuponi. Pri tem lahko izpostavimo dejstvo, da zaradi specifične Slovenske zakonodaje niso oproščeni plačevanja takse za CO₂. Tako lahko rečemo, da je zaveza in obveza glede ravnanja z izpusti CO₂ dvojna. Pri plačevanju takse za CO₂ se jim sicer prizna olajšava, ker so zavezanci za emisijske kupone in sicer v letu 2010 je ta olajšava 7 %, v bodoče pa bo manjša. Omenjeno takso za izpust CO₂ plačujejo sproti del dobavitelju in del Carinski upravi Republike Slovenije, konec leta pa z vlogo uveljavljajo olajšave za nazaj. Res je da so načeloma podjetja, ki so vključena v sistema

EU ETS oproščena plačevanja takse CO₂. To velja za podjetja, ki so hkrati še energetsko intenzivna, kar pomeni, da njihovi stroški za energijo na letni ravni presegajo 3 % vseh odhodkov podjetja (slovenska zakonodaja). Ker Krka ni energetsko intenzivno podjetje (stroški za energijo so manjši od 3 % odhodkov), so hkrati tudi zavezanci za plačilo takse CO₂.

Na trgovanje in rokovanje z emisijskimi kuponi so se v družbi dobro pripravili. Predvsem so priprave in izobraževanja potekala na delavnicah izven podjetja. Veliko koristnih informacij in nasvetov pa so prejeli tudi na podlagi izmenjav izkušenj kolegov iz drugih podjetij.

Za rokovanje z emisijskimi kuponi je odgovoren Sektor za tehnično oskrbo in energetiko, Služba primarne energetike, s samim trgovanjem pa se ukvarjajo v finančnem sektorju. Sam sistem EU ETS in trgovanje z emisijskimi kuponi obravnavajo in se z njim ukvarjajo na operativni ravni.

Glede na to, da je koncept EU ETS usmerjen v to, da bi stimulatивно vplival na podjetja, da se ukvarjajo z načini za zmanjšanje izpustov, pa v primeru Krke ta stimulatívni ukrep ne pride do izraza, saj so hkrati zavezanci za trgovanje z emisijami - obvezani z emisijskimi kuponi ter istočasno tudi zavezanci za plačilo takse za toplogredne pline. V Krki so tudi mnenja, da sam trg z emisijskimi kuponi ne spodbuja dovolj razvoja novih inovativnih tehnologij. Le to lahko privede do zmanjšanja emisij, saj se fizična proizvodnja dobrin in izdelkov povečuje. Pri obstoječih tehnologijah se ob povečevanju proizvodnje ne more kaj bistveno zmanjšati emisij.

Glede na to, da je prvo trgovalno obdobje za podjetja so si nekako lahko že ustvarili sliko in mnenje samega sistema. V Krki je bilo v začetku veliko neznank. Trgovanje se je pričelo, cene kuponov so rasle, učinkov sheme na zmanjševanje emisij pa ni bilo videti. Ob koncu prvega trgovalnega obdobja pa se je izkazalo, da je bilo preveč razdeljenih kuponov, ki so popolnoma izgubili vrednost in s tem namen.

5 RAČUNOVODSKI POGLED NA EMISIJSKE KUPONE

V Sloveniji so za knjiženje emisijskih kuponov izdane smernice oz. je zakonska podlaga za računovodsko evidentiranje zapisana v Slovenskih računovodskih standardih oz. podrobneje v Pojasnilu 1 k SRS 2.

Z vzpostavitvijo trga z emisijami so se pojavile in odprle tudi nove računovodske teme in razprave. Braun (2009) je izpostavil polemiko, da se računovodje še nekako vedno borijo, da bi našli standardni postopek za evidentiranje emisijskih kuponov. Pooblašeni organi še niso vzpostavili nobenih zaključnih smernic, vendar so se razprave zopet začele, ker je tveganje za raznolikost različnih računovodskih evidentiranj veliko, to pa bi oviralo primerljivost in uporabnost finančnih poročil in bilančnih informacij.

Cook (2009) je zelo natančno in analitično izpostavil računovodski problem evidentiranja emisijskih kuponov. Na podlagi njegove razprave bodo predstavljeni glavni problemi, rešitve in zapleti pri računovodskem evidentiranju emisijskih kuponov. Ta problematika je vredna pozornosti, saj so bile emisijske pravice prej brezplačna aktivnost sedaj pa je to postala tržna dejavnost.

Ob soočenju z izzivom emisijskih pravic so se sestavljavci računovodskih standardov morali posebej pozorno posvetiti zlasti naslednjim trem problemom oziroma dejstvom:

- Predhodno brezplačna aktivnost je postala plačljiva.
- Omilitev stroškov s strani vlade.
- Uvedba emisijskih kuponov.

Vse kombinacije zgoraj naštetih dejstev predstavljajo računovodski stroki velik problem. Da bi lažje razumeli problem računovodij, moramo najprej razumeti razloge zaradi katerih se je vlada odločila problematiko zmanjševanja emisij reševati na tak način.

5.1 Računovodski problem pri evidentiranju emisijskih kuponov

Cook (2009) pojasnjuje, da je nekako izvor problema računovodij v vladnih ciljih. Vsi trije zgoraj omenjeni ukrepi so privlačni z vladnega stališča in so opredeljeni nekako tako:

- Sheme za zmanjševanje izpustov so zasnovane tako, da predhodno brezplačni aktivnosti dale določeno vrednost (da jih ovrednotijo); s tem se poskuša proizvajalca izpustov motivirati, da na to gleda kot vstopni strošek, ki pa ga mora obravnavati kot kateri koli drugi vstopni strošek.
- Za razliko od izdajanja dovoljenj za izkoriščanje naravnih virov (nafte in plina) in razvojnih aktivnosti tretje generacije pa se stroški oddajanja emisij uvajajo zelo počasi, s postopnim zmanjševanjem bodisi skupnega dovoljenega nivoja izpustov bodisi z določitvijo skupnega deleža izpustov, ki so brezplačni. S takšno strategijo se izognemo povzročitvi šoka za obstoječi sistem proizvodnje, dobave in izrabe energije. V nasprotnem primeru bi novi strošek oddajanja emisij zgolj prenesli na potrošnika, namesto da bi ga v fazi, ko varčevanje možno, poskusili omejiti oziroma ga nadzirati.
- Sistem »trgaj in omeji« se dobro odziva na prva dva cilja, hkrati pa kar najbolje izkoristi trg, s čimer stimulira druge realne stroške in je najbolj učinkovito sredstvo za ustvarjanje pobude za zmanjšanje izpustov, s čimer je možno varčevanje v zgodnji fazi.

V nadaljevanju bo pojasnjena analiza računovodskih problemov, ki nastanejo zaradi naštetih vladnih ciljev oziroma pobud, kot jih vidi Cook (2009).

5.2 Rešitve računovodskega problema evidentiranja emisijskih kuponov

Veliko proizvajalcev izpustov in drugih, ki so Odboru za mednarodne računovodske standarde posredovali svoje pripombe, so poudarili, da ključ do rešitve računovodskega problema leži v tem, da se je najbolje posvetiti zgolj stranskim učinkom na stroške. To so utemeljili z ugotovitvijo, da proizvajalec izpustov, ki ne prekorači dovoljene količine na osnovi emisijskih kuponov, ne utрпи nobenih novih stroškov. Edini dodatni strošek bi nastopil v primeru nakupa dodatnih kuponov na trgu; edini znesek v dobro pa iztržek od prodaje odvečnih emisijskih kuponov na tržišču.

Takšna rešitev je temeljila na neki vrsti ustvarjanju dobička od pobota (zaradi na novo uvedenega stroška – plačila izpustov), ki bi ga podjetje ustvarilo s prodajo emisijskih kuponov. Ta predlog želi stimulirati podjetja, da čim bolj ohranijo status quo. Vprašanje za računovodstva pa je bilo, ali trditev o ohranitvi statusa quo dejansko drži; ali se ni pri tem morebiti česa spregledalo – namreč, če se dobiček od prodaje kuponov mrežno poveže s

stroški zaradi oddaje izpustov. Okoliščine, v katerih je mreženje stroškov s prihodkom dovoljena, so s strani Mednarodnih računovodskih standardov in Četrte direktive EU pravzaprav zelo omejene.

Slabost rešitve na osnovi mreženja je v tem, da ne upošteva tržne naravnosti sheme »trgij in omeji«. Kljub počasnejšim začetkom se zdi, da lahko trg z emisijskimi kuponi igra zelo pomembno vlogo pri vladnem zmanjševanju emisij tako znotraj držav Evropske unije kot tudi drugod po svetu. Mrežna shema prizna strošek pri kupljenih kuponih zasebnih podjetij, ne pa tudi pri kuponih, dodeljenih javnim podjetjem oziroma podjetjem v lasti države. Vendar pa so sami kuponi (pre)lahko zamenljivi: ne vlada ne tržišče ne ločita emisijskih kuponov glede na njihov vir. Kuponi so sredstvo že samo po sebi, kar se lahko utemelji z možnostjo njihove prodaje za gotovino oziroma njihovega prenosa med različnimi shemami mehanizma za čisti razvoj v okviru Kjotskega protokola.

Prav tako ta rešitev tudi ne upošteva realnega stanja odgovornosti za izpuste, torej odgovornosti, ki obstaja in se obnaša dokaj neodvisno od emisijskih kuponov nekega podjetja. Povezovanje sredstev in odgovornosti je še bolj omejeno kot povezovanje prihodkov s stroški.

Tudi v praksi rešitev s pomočjo mreženja razpade v trenutku, ko podjetje začne s trženjem svojih kuponov. Na tej točki pomen dodelitve kuponov zbledi, ker se dodeljeni (odobreni) kuponi na tržišču zamenjujejo za plačljive. V izjemnem primeru se lahko celotni nabor dodeljenih kuponov proda oziroma zamenja, kar poraja vprašanje, kako v takem primeru izračunati osnovo za kompenzacijo. Če je odgovor, da kompenzacija v tem primeru ne bi smela biti dovoljena, potem tudi primerjava med podjetji, ki so svoje kupone obdržala in tistimi, ki so jih prodala in (s tem) zamenjala, ne bi bila mogoča, tudi če v vmesnem obdobju ne bi bilo omembe vrednega dviga cen. Če je odgovor na vprašanje, da je kompenzacija v tem primeru mogoča, bi bilo treba z uporabo določene metode kompenzacijski znesek omejiti na obseg in ceno emisijskega kupona v času, ko je bi le-ta odobren oz. dodeljen. Razlog za to je v tem, da je večja verjetnost za kakršno koli odstopanje trenutne vrednosti kuponov od zneska, ki ga je kupon imel ob odobritvi, gibanja cen ali tržnih transakcij kot pa prilaganje cen odobrenih kuponov (Cook, 2009)

5.3 Analiza odobritve kuponov ter njihova plačilna obveznost

Odbor za pojasnjevanje mednarodnih standardov računovodskega poročanja se je problema lotil tako, da je opravil dve analizi, in sicer je ločeno analiziral sam princip odobritve kuponov ter plačilno obveznost, ki nastopi ob nakupu emisijskih kuponov. Pri tem si je zastavil naslednja vprašanja (Cook, 2009):

- Ali se kupone smatra za sredstvo
 - če so kupljeni?
 - če so razdeljeni s strani vlade?
- Če je temu tako, za kakšno vrsto sredstev gre
 - finančni instrument?
 - ali neopredmetena sredstva?
- Če se kupone smatra za sredstvo, ali je dobiček od njih
 - prihodek ali
 - obveznost?

5.3.1 Emisijski kuponi

Večina ljudi bi kupljene kupone instinktivno označila za sredstvo, najbrž zato, ker imajo neko vrednost. Kljub temu pa Odbor za mednarodne računovodske standarde (angl. *International Accounting Standards Board* v nadaljevanju IASB) v programu za pripravo in predstavitev finančnih poročil sredstva ne definira nujno kot nekaj, kar ima vrednost. Sredstvo definira kot »vir pod nadzorom podjetja, ki je rezultat preteklih dejanj in od katerega podjetje v prihodnosti lahko pričakuje ekonomsko korist«. Odbor International Financial Reporting Interpretations Committee v nadaljevanju IFRIC je ugotovil, da tako kuponi, razdeljeni s strani vlade kot kupljeni kuponi ustrezajo tej definiciji. Podjetje kupone nadzira od njihovega nakupa v preteklosti dalje. Od njih se v prihodnosti pričakuje določena finančna korist, bodisi kot poravnava obveznosti bodisi s prodajo na trgu. Kot smo že omenili, so pravice, ki se vežejo na kupone, v obeh primerih skoraj popolnoma enake oziroma so med njimi le zelo majhne razlike. To dejstvo se izkaže za zelo praktično, sploh v primeru hitrega razvoja trga, ko veliko podjetij prodaja večji del svojih kuponov.

Zgoraj navedeni zaključek prinaša tudi neugodne posledice, ki jih lahko le stežka ovržemo. Odbor IFRIC je pri odločanju o tem, ali so kuponi finančni inštrument ali zgolj neopredmeteno sredstvo naletel na bolj »umetne« težave, zlasti pri ustvarjanju samega odbora IASB. Bilo bi zelo priročno, če bi emisijske kupone lahko uvrstili v katerega od sredstvenih razredov, za katera mednarodni računovodski standardi zahtevajo navedbo poštene vrednosti v času poročanja, skupaj z morebitnimi dobički oziroma izgubami. Tako namreč predvideva provizija mednarodnih računovodskih standardov (angl. *International Accounting Standards* v nadaljevanju IAS) IAS 37 »Pogojna obveznost in pogojna sredstva«. Mednarodni računovodski standardi namreč zahtevajo, da so finančni inštrumenti, namenjeni trgovanju, v skladu z določili odbora IFRIC, ki pa je ugotovil, da emisijski kuponi tej definiciji do določene mere ne ustrezajo. Kupone bi po tej teoriji tudi težko uvrstili v kateri koli drug razred sredstev, ki se tretirajo kot finančni inštrument.

Namesto tega se je odbor IFRIC odločil, da kupone uvrsti med neopredmetena sredstva. Kljub temu, da jim kot takim lahko ob trgovanju določimo pošteno vrednost, pa IAS standardi trenutno zahtevajo, da poročamo o morebitnih dobičkih oziroma izgubah zunaj okvira profita oziroma izgube. Če takšen finančni inštrument enačimo z obveznostjo, torej obidemo določila odbora IFRIC (Cook, 2009).

5.3.2 Emisijska obveznost

Odbor IFRIC je določil, da je plačilo zaradi izpustov s kuponi, ki jih je dobila vlada na koncu določenega obdobja, obveznost. V tem se natančno ujema z definicijo po programu, namreč, da gre za »trenutno obveznost podjetja, ki nastane zaradi preteklih dejanj, in čigar poravnava se odraža z odtokanjem sredstev iz podjetja, ki so bila pridobljena kot ekonomska dobrina«. Z oddajanjem izpustov – pretekli dogodek – je nastala obveznost, ki podjetje obvezuje, da v prihodnosti uporabi vire – emisijske kupone, ki nastopajo kot ekonomska dobrina, torej se obveznost z njimi pokrije ali pa se jih proda na trgu.

Temu so sledila tudi oporekanja, da bi bilo potrebno kljub razlikam med sredstvom in obveznostjo dovoliti, da se ju uporabi v namen kompenzacije, saj je prvotni namen kuponov poravnava obveznosti. Žal pa kuponi ne služijo zgolj temu, ampak se z njimi lahko tudi

trguje. Še več, kuponi ne predstavljajo dolga do vlade, ki bi se ga lahko kompenziralo z obveznostjo to te vlade (Cook, 2009).

5.3.3 Odobritev emisijskih kuponov

Če kupone prepoznamo kot sredstvo, je nujno treba določiti tudi kriterij, na osnovi katerega bi posledično tretirali pridobljeno dobrobit tj. brezplačno dodelitev kuponov (odobritev). Odbor IFRIC je odločil, da vsi kuponi pod pošteno vrednostjo ustrezajo definiciji državne podpore, torej predstavljajo »prenos državnih sredstev na podjetja v zameno za pretekla ali prihodnja dejanja oziroma aktivnosti podjetja«. To so utemeljili s tem, da je obveznost v okviru sheme pravic do oddajanja izpustov, ki predvideva zmanjšanje emisij, stanje, povezano z »operativno aktivnostjo podjetja«.

Pri izdaji se emisijske kupone in državna sredstva meri po njihovi pošteni vrednosti, ki jo imajo ob odobritvi. Po Mednarodnih računovodskih standardih so kuponi lahko, ni pa nujno, ponovno ovrednoteni na svojo pošteno vrednost; po drugi strani pa z državnimi sredstvi ni tako.

Določilo IAS 20 »Državna sredstva« pravi, da se prihodek od nepovratnih sredstev postopoma prizna v povezavi s priznanjem aktivnosti, ki se na ta sredstva nanaša. Če ponazorimo, državna sredstva za nakup naprave se priznajo kot prihodek v enakem obdobju, v katerem se naprava amortizira. Odbor IFRIC je s predlogom, na katerega ni bilo podane skorajda nobene pripombe, sprejel dolgotrajno namero odbora IASB, da predlaga dopolnitev k odredbi IAS 20: odbor IASB je že prej javno pozval, da bi se državna podpora upoštevala skozi določeno obdobje, dokler ne bi dosegla točke, na kateri se nanjo ne bi več dalo sklicevati. Razlog za to spremembo oziroma dopolnitev je v tem, da po tej točki obveznost ne obstaja več, zato je treba celotno podporo v tem obdobju prijaviti kot prihodek. Rezultat takšne spremembe bi bil, da se odobritev emisijskih kuponov kot prihodek prizna takoj na začetku obračunskega obdobja ob prejemu kuponov.

Medtem ko je vsaka od zgoraj naštetih odločitev odbora IFRIC temeljila na že obstoječih mednarodnih računovodskih standardih in uspešno prestala časovni preizkus, pa je poskus združitve novih določil z določili sheme pravic do oddajanja izpustov pripeljal do nekaterih nenavadnih rezultatov.

Ko podjetje na začetku obračunskega obdobja pridobi emisijske kupone, se jih ovrednoti po pošteni ceni, kar je njihova tržna vrednost na ta dan. Ker podjetje za kuponov, pridobljene s strani države, ne plača, tovrstna državna sredstva ovrednoti v enakem znesku kot je vrednost kuponov. Pred sprejetjem mednarodnega računovodskega standarda IAS 20 se državna podpora v začetku prizna kot obveznost. Na tej točki torej dobiček ali izguba nista vpletena oziroma ju to ne zadeva.

S proizvodjanjem izpustov nastopi nova obveznost, in sicer z vsoto, ki jo bo podjetje za izpuste moralo v obliki kuponov plačati državi po izteku obračunskega obdobja. Podobno kot večina drugih obveznosti se tudi obveznost zaradi izpustov ovrednoti na »trenutno obračunsko vrednost«, ki je v tem primeru pravzaprav poštena vrednost ob vsakem datumu za poročanje. Državna podpora sčasoma izgubi status obveznosti in postane prihodek kot nadomestilo za stroške, nastale zaradi izpustov. Kljub temu pa obveznost glede državne podpore ni ponovno ovrednotena glede na gibanje cen. Kot smo že razložili zgoraj, razlog za to tiči v dejstvu, da

ne gre za pravo obveznost ampak odloženi prihodek, ki se ga iz praktičnih razlogov priznava v skladu z vrednostjo, ki jo mora subvencionirati.

Sedaj pa se pojavi kar nekaj neusklajenosti. Tudi če podjetje pričakuje, da se bodo njegovi kumulativni izpusti skozi celotno obračunsko obdobje natančno pokrili s kuponi, bo učinek gibanja cen sčasoma preprečil, da bi zmanjšujoča se obveznost do potankosti pokrila naraščajočo obveznost, ki nastane zaradi stroškov od izpustov. Še več, učinek spremembe cen kuponov na strani bilance stanja se močno razlikuje od učinka, ki ga ima obveznost. Če se podjetje odloči, da kuponov ne prevrednoti po pošteni ceni, do česar ima vso pravico, potem seveda na strani kuponov ni ekvivalentnega gibanja cen. Vendar pa se učinek gibanja cen med letom kljub prevrednotenju kuponov razlikuje od učinka, ki ga ima obveznost. Razlog za to je v tem, da ima podjetje že na začetku tekočega leta v lasti vse kupone, medtem ko obveznost zaradi izpustov nastopa postopoma. Podjetje, ki svoje kupone prevrednoti šele na koncu obračunskega obdobja, bo potemtakem ugotovilo, da je gibanje cen kuponov med letom kompenzacija za gibanje cen na strani obveznosti. Če podjetje vrednoti svoje kupone po pretekli vrednosti, jih s tem samo prilagodi kumulativnemu gibanju cen v času obračuna, kar pa sega že v 4 mesec naslednjega obračunskega obdobja.

Pri bilanci stanja pa se učinek gibanja cen na ceno izpustov poveča s postopno rastjo obveznosti zaradi izpustov. Kljub temu pa se neusklajenosti v zvezi z bilanco stanja povečajo, in sicer če upoštevamo mednarodne računovodske standarde – namreč če se neopredmetena sredstva prevrednotijo, potem se dobiček oziroma izguba postopoma priznata kot kapital in ne kot profit oziroma izguba. Zato bo podjetje, ki svoje kupone, ki v večini pokrivajo letne izpuste, prevrednoti, celo ob koncu obračunskega obdobja zaznalo učinke gibanja cen v obliki dobička ali izpusta, vendar pa brez kompenzacijskih učinkov, ki nastopijo zaradi istega gibanja cen emisijskih kuponov (Cook, 2009).

5.4 Emisijski kuponi obravnavani kot sredstvo

Ob vseh teh vprašanjih pa je Cook, A. (2009) pojasnil tudi dva vprašanja, ki si ju je potrebno zastaviti hkrati:

- Kdaj naj se državno sredstvo prizna kot prihodek?
- Ali naj se v primeru, da se izkaz sredstev prikaže kot obveznost, le-tega prevrednoti glede na gibanje cen?

Obstoječi mednarodni računovodski standardi državna sredstva priznavajo kot prihodek skupaj s stroškom, ki naj bi ga ta sredstva pokrila. Odbor IASB sicer ne skriva svoje pripravljenosti po revidiranju teh standardov; po novem bi bila državna sredstva priznana kot obveznost samo toliko časa, kolikor se jo da poplačati, seveda ob upoštevanju, da bi vsi pogoji temu ustrezali.

Emisijski kuponi so v principu trenutna in ne dolgoročna amortizacijska sredstva. Za razliko od drugih sredstev, ki so nepovratna, pa so emisijski kuponi pravzaprav zasnovani tako, da se z njimi državi poplača novo nastala okoljska obveznost. Nekateri strokovnjaki pravijo, da se takšnega poplačila ne da enačiti kot preprostega vračila sredstev, saj tu nastopijo drugačne pogoji. Poudarjajo, da v primeru, da podjetje nivo svojih izpustov zniža na količino pod plačljivimi izpusti (iz kakršnega koli razloga že), državi ni dolžno vrniti neporabljenih emisijskih kuponov, ampak jih lahko npr. proda na trgu. V primeru, da je prišlo do izpustov, odbor IFRIC 3 obveznost prizna in jo stalno prevrednoti glede na trenutne cene na tržišču.

Vprašanje pa je, ali se lahko enako tretirajo neporabljena državna sredstva, s katerimi bi se lahko pokrili stroški zaradi izpustov v prihodnosti. Če je odgovor da, se ostanek sredstev prizna kot obveznost, ki se jo stalno prevrednoti glede na trenutne cene; če je odgovor ne, pa bi se morala celotna sredstva tretirati kot prihodek. Trenutna praksa odbora IFRIC 3 je, da priznava obveznost do sredstev, vendar je ne prevrednoti.

Težava je v tem, da država na začetku leta daje nekaj, kar bo na koncu leta po vsej verjetnosti vzela nazaj. Računovodje že v svojih zgodnejših poročilih beležijo dobičke od sredstev, katerim se bo na koncu določenega obdobja treba odreči kot poplačilo obveznosti, zaradi katere so sredstva sploh dobili. Enaka logika žene računovodje, ki za transakcije, za katere velja, da ne bodo izvedene, dokler v kasnejšem obdobju ne bodo izvršene nove transakcije, obračunavajo varovanje tveganja. Emisijski kuponi se od obračunavanja varovanja tveganja razlikujejo v pomembni točki, in sicer da jih izdaja ista stranka, ki jih bo potem zahtevala nazaj za poplačilo. V tem smislu je potem začetni dobiček tesneje povezan z dejanskimi stroški, kot so povezani dobički in izgube pri obračunavanju varovanja tveganja. Slednji dejansko niso povezani, razen v računovodjevi glavi.

Med obračunskim obdobjem emisijski kuponi obstajajo neodvisno od stroškov zaradi izpustov, ki jih bodo kasneje morali pokriti, zato jih je treba od trenutka prejetja priznavati ločeno. Ni pa jih treba takoj na začetku priznati kot dobiček od sredstev.

Čeprav lahko na državna sredstva po njihovi izdaji podjetjem gledamo kot na sredstva brez obveznosti, takšen vidik ne upošteva enega od dveh temeljnih namenov sredstev. Prvi namen sredstev je zagotoviti podjetju dovolj finančnih virov za predhodno določeno kritje pričakovane količine izpustov. Njihov drugi namen pa je, da ustvarijo trg za emisijske kupone, ki jih podjetje uporabi za kritje. Tisti, ki na sredstva gledajo kot na sredstva brez obveznosti, upoštevajo samo njihovo drugo vlogo, torej, da podjetje lahko preostale kupone proda za svoj račun. Kljub temu pa je pomembnejša prva vloga oziroma namen državnih sredstev, ki odobritev kuponov primerja z odobritvijo posojila, ki nastopi na koncu obdobja, razen v primeru, da podjetje nivo svojih izpustov zmanjša pod nivo plačljive količine. Pri vmesnem poročanju kumulativni nivo izpustov le stežka doseže nivo kuponov. Neporabljeni kuponi zato predstavljajo neke vrste pogojno obveznost, ki jo podjetje pokrije samo v primeru, da letošnje količino izpustov zniža na nivo svojih kuponov. Obveznost je pogojna, vendar ne zato, ker se dogodek, na katerega se obveznost navezuje, še ni nastopil (s čimer obveznosti niti ne moremo utemeljiti), temveč zato, ker mora podjetje prejete kupone poplačati, razen v primeru, da zmanjša količino izpustov. Z drugimi besedami, pretekli dogodek, ki ga program predvideva za priznanje vsakršne odgovornosti, je pravzaprav prejem emisijskih kuponov in ne količina izpustov, ki se bo zgodila v prihodnosti.

5.5 Slovenska zakonodaja in priporočila evidentiranja emisijskih kuponov

Zakon o varstvu okolja opredeljuje tudi trgovanje s pravicami do emisije. Ta pravica posameznemu povzročitelju obremenjevanja okolja določa količino snovi, ki jo v določenem času lahko izpusti v okolje. Pred začetkom obratovanja naprav, ki obremenjujejo okolje z emisijami, mora povzročitelj obremenitve okolja oz. tisti, ki ima napravo v lasti, od ministrstva za okolje pridobiti dovoljenje za izpuščanje toplogrednih plinov. Njegovo pravico do emisije toplogrednih plinov določajo emisijski kuponi, ki jih je upravljavec pridobil za napravo. (Zupančič, 2008 str. 15-16)

Zakon, ki ureja računovodsko evidentiranje emisijskih kuponov je Slovenski računovodski standard oziroma podrobneje to področje ureja Pojasnilo k SRS 2 (2006) – emisijski kuponi, ki ga je sprejel strokovni svet Slovenskega inštituta za revizijo na svoji seji dne 11. julija 2006 (Zupančič, 2008, str. 15-16).

Država na podlagi Zakona o varstvu okolja podeli podjetju emisijske kupone, le-ta pa jih v skladu s SRS 2 pripozna med neopredmetenimi sredstvi (emisijski kuponi) po vrednosti en euro za vsak emisijski kupon, ob enem pa za prejete emisijske kupone izkaže odložene prihodke v zvezi z državnimi podporami. Zaradi nedelujočega trga emisijskih kuponov podjetje le-teh ne more prevrednotiti na večjo pošteno vrednost.

Emisijske kupone, ki jih podjetje kupi oziroma kako drugače pridobi zaradi izpolnitve svojih obveznosti do države za predajo emisijskih kuponov, pripozna le-te med neopredmetenimi sredstvi (kupljeni emisijski kuponi) po navadni vrednosti in v enakem znesku pripozna obveznosti do dobaviteljev. V tem primeru pa, če je nadomestljiva vrednost kuponov na koncu poslovnega leta manjša do njihove knjigovodske vrednosti, mora podjetje knjigovodsko vrednost kuponov prevrednotiti zaradi oslabitve.

Na koncu poslovnega leta podjetje za vrednost proizvedenih emisij oblikuje obveznosti do države za predajo emisijskih kuponov v vrednosti po en evro za emisijski kupon ter pripozna poslovne odhodke. Istočasno pa podjetje zmanjša odložene prihodke v zvezi z državnimi prihodki ter pripozna poslovne prihodke v vrednosti en evro za emisijski kupon. V primeru, kadar ima podjetje kupljene emisijske kupone, katere izkazuje med neopredmetenimi sredstvi (kupljeni emisijski kuponi) in jih konec leta potrebuje za poravnavo prekoračenih izpustov, za manjkajoče število emisijskih kuponov zmanjša vrednost kupljenih emisijskih kuponov po vrednosti en evro in poveča vrednost emisijskih kuponov (emisijski kuponi) po en evro. Ob enem pa sorazmerno po metodi povprečnih cen zmanjša preostalo knjigovodsko vrednost kupljenih emisijskih kuponov (kupljeni emisijski kuponi) in pripozna poslovne odhodke. Obveznosti do države za predajo emisijskih kuponov podjetje poravna z izročitvijo emisijskih kuponov.

Kaj storiti, če konec leta nima podjetje dovolj emisijskih kuponov

V primeru, da podjetje konec poslovnega leta nima dovolj emisijskih kuponov za poravnavo svojih obveznosti do države iz naslova predaje emisijskih kuponov, mora podjetje dodatno vračunati poslovne odhodke v znesku, ki odraža pošteno vrednost emisijskih kuponov na koncu poslovnega leta in pripoznati vnaprej vračunane stroške ali odhodke.

V primeru presežka emisijskih kuponov po poravnavi obveznosti do države za predajo emisijskih kuponov po zakonu o varstvu okolja, podjetje lahko proda emisijske kupone. Čisti znesek od prodaje kuponov evidentira med poslovnimi prihodki.

Kadar podjetje kupi kupone za nadaljnjo prodajo, in ne zaradi izpolnitve obveznosti do države za predajo emisijskih kuponov, jih ravno tako evidentirajo med neopredmetenimi sredstvi (kupljeni emisijski kuponi). Ti kuponi se med neopredmetenimi sredstvi izkazujejo le formalno, po vsebini se uvrščajo med naložbeno premoženje. Na podlagi tega se dobički ali izgube pri prodaji emisijskih kuponov evidentirajo med finančnimi prihodki oziroma dohodki. Kuponi kupljeni z namenom nadaljnje prodaje se vrednotijo po nabavni vrednosti.

Podjetje mora jasno v svojem letnem računovodskem poročilu razkriti število pridobljenih emisijskih kuponov. Ločeno morajo razkriti brezplačno pridobljene kupone od države in tiste, ki so kupljeni za izpolnitev obveznosti do države za emisijske kupone, ter posebej tiste, ki so kupljeni za nadaljnjo prodajo. Iz poročila mora biti tudi razvidno število odtujenih emisijskih

kuponov, posebej za predane državi za izpolnitev obveznosti in tiste ki so bili prodani. Razvidno mora biti tudi stanje emisijskih kuponov na dan poročanja ter vrednosti emisijskih kuponov. Med poslovnimi odhodki pa mora podjetje tudi posebej razkriti poslovne odhodke za emisijske kupone, znesek poslovnih prihodkov od prodanih emisijskih kuponov in ravno tako finančne prihodke in odhodke iz trgovanja z emisijskimi kuponi v obračunskem obdobju (Pojasnilo 1 k SRS 2-Emisijski kuponi, 2010).

5.6 Emisijski kuponi in računovodsko evidentiranje v Krki d.d.

Krka d.d. je na podlagi Državnega načrta razdelitve emisijskih kuponov za obdobje 2008-2012 brezplačno prejela 106.560 emisijskih kuponov za celotno obdobje.

V Krki pri računovodskem evidentiranju emisijskih kuponov upoštevajo priporočilo oz. Pojasnilo 1 k SRS2. V tem sklopu navodil za knjiženje pride v njihovem primeru v poštev knjiženje brezplačne pridobitve emisijskih kuponov, saj se nakupa in prodaje emisijskih kuponov za enkrat niso posluževali, ker ni bilo potrebe. Poleg tega pa jim trgovanje z emisijskimi kuponi predstavlja preveliko tveganje. Glede na to, da so knjigovodski zneski emisijskih kuponov v Krki sorazmerno majhni in da zaenkrat še niso povezani s finančnimi transakcijami, temu v knjigovodstvu niso posvečali posebne pozornosti.

Teoretični način evidentiranja emisijskih kuponov v poslovnih knjigah je opisan v prejšnjem poglavju, zato bomo tu nazorno prikazali kako poteka knjiženje v praksi oz. kako tovrstne poslovne dogodke zavajajo v Krki d.d. Predstavljeno bo knjiženje brezplačne pridobitve emisijskih kuponov in predaja emisijskih kuponov državi za leto 2009

Tabela 1: Primer knjiženja emisijskih kuponov za leto 2009

	Vsebina	Kon to	V breme v EUR	V dobro v EUR
1.	Brezplačna pridobitev emisijskih kuponov: - emisijski kuponi (neopredmetena sredstva) - prejete državne podpore (odloženi prihodki)	005 966	106.506 €	106.506 €
2.	Vrednost proizvedenih emisij na koncu leta 2009: - drugi stroški - obveznosti do države za predajo kuponov hkrati - prejete državne podpore - poslovni prihodki	481 266 966 768	21.344 € 21.344 €	21.344 € 21.344 €
3.	Izročitev emisijskih kuponov državi za leto 2009: - obveznost do države za predajo kuponov - emisijski kuponi	266 005	21.344 €	21.344 €

Vir: Register emisijskih kuponov, 2010, Državni i načrt razdelitve emisijskih kuponov za obdobje od 2008 do 2012, 2008

V podjetju imajo za izpolnitev bodočih obveznosti za predajo emisijskih kuponov na voljo še 42.340 emisijskih kuponov za obdobje 2010-2012. Zaradi povečanja proizvodnje in s tem večje porabe energije in posledično večjim izpustom emisij, lahko v prihodnosti pričakujejo pomanjkanje emisijskih kuponov. Ko bo dejansko prišlo do take situacije, bodo primorani manjkajoče kupone kupiti na trgu, saj je njihova izraba energije optimalna in sproti skrbijo za čim manjše izpuste emisij.

SLKEP

Podnebne spremembe so tiste, ki v zadnjih letih najbolj pestijo Zemeljsko oblo. Največji problem je onesnaževanje okolja z emisijami. Ker je problem globalne narave ga je potrebno tudi reševati na tej ravni. V ta namen je bil sprejet tudi mednarodni sporazum Kjotski protokol, ki naj bi obvezal države podpisnice k zmanjševanju emisij toplogrednih plinov.

V nalogi z naslovom Management in računovodstvo emisij toplogrednih plinov v Krki smo poizkušali na konkretnem primeru Krke d.d. ugotoviti ali je Kjotski protokol dosegel svoj namen oz. kako vpliva na omenjeno podjetje. Največji poudarek pa je bil dan računovodskemu evidentiranju emisijskih kuponov. V nadaljevanju bomo na kratko povzeli bistvene ugotovitve glede na predhodno zastavljen namen in cilje.

Naša največja farmacevtska družba je zelo pozitivno naravnana in usmerjena k skrb za okolje. Zato se že sami po sebi trudijo čim bolj učinkovito izrabljati energijo in čim manj onesnaževati okolje. Zato so v zadnjih letih posvečali kar nekaj pozornosti in sredstev obnovi energetskega sistema. Vlaganja so se odražala v posodobitvi kotlovnice, gradnji centralne toplotne postaje s toplovodnim distribucijskim omrežjem, vgradnjo visoko učinkovitega hladilnega stroja v distribucijskem omrežju hladilne energije in tudi v sistemih za izrabo odpadne vode v podjetju. Kupujejo tudi modro energijo v višini 10 % od celotne porabe električne energije. Zahvaljujoč tem ukrepom so specifično rabo energije v zadnjih petih letih zmanjšali za več kot 31 %, medtem ko so indeks energetske učinkovitosti povečali za 45 %. Vsi ti ukrepi so pripomogli k temu, da so samo v letu 2009 zmanjšali obremenitev okolja za več kot 5000 ton CO₂. Vendar pa moramo poudariti, da jih v te ukrepe ni »prisilil« Kjotski protokol oz. obveza o izpolnitvi pridobljenih obveznosti na podlagi emisijskih kuponov. V primeru našega proučevanega podjetja lahko rečemo, da so sami pripravljene skrbeti za okolje in so svoje izpuste že zmanjšali na optimalno raven.

Glede na to, da je koncept EU ETS usmerjen v to, da bi stimulatивно vplival na podjetja, da se ukvarjajo z načini za zmanjšanje izpustov, pa v primeru Krke ta stimulativen ukrep ne pride do izraza. Razloga za to sta dva. Prvi razlog je ta, da podjetju tovrstni posli oz. trgovanje z emisijami (kuponi) predstavlja preveliko tveganje in premalo dobitka. Kot drugo pa dejstvo, saj so hkrati zavezanci za trgovanje z emisijami - obvezani z emisijskimi kuponimi ter ob enem tudi zavezanci za plačilo takse za toplogredne pline. Tako se v naši državi in zakonodaji pojavljajo dvojne obveze za isto stvar, kar zagotovo dodatno obremenjuje podjetje in nima pravega stimulativnega učinka.

Tovarna zdravil Krka je svoje izpuste že zmanjšala in se do sedaj še niso srečali s potrebo po nakupu dodatnih emisijskih kuponov. Zato tudi z računovodskega vidika temu niso posvečali ogromno pozornosti. Za samo podjetje predstavljajo emisijski kuponi neko dodatno obvezo in ne prinašajo koristi oz. jih ne vidijo kot dobro priložnost.

Glede na različne polemike in razprave o knjiženju emisijskih kuponov se je odbor IFRIC odločil, da kupone uvrsti med neopredmetena sredstva. Samo plačilo s kuponi zaradi izpustov je določeno kot obveznost. Kot lahko povzamemo iz naloge, je z računovodskega vidika predvsem sporno primerjanje emisijskih kuponov, ki so brezplačno pridobljeni s strani države in tistimi, ki so jih podjetja kupila na trgu. Ker pa je pri nas trgovanje z emisijskimi kuponimi še dokaj v povojih ta problem ni tako pereč. Na konkretnem primeru farmacevtskega podjetja Krka lahko rečemo, da so za njih emisijski kuponi dodatna zakonska obveza in temu v računovodstvu niso posvečali pozornosti. Emisijske kupone knjižijo po Priporočilu 1 k SRS 2

(2006), s samim trgovanjem z emisijskimi kuponi se še niso srečali in tako tudi niso imeli težav kako evidentirati kupljene kupone.

Kot argument in potrditev, da je področje emisijskih kuponov, trgovanje z njimi in računovodsko spremljanje le-teh pri nas dokaj neraziskano, lahko navedemo dejstvo, da se eno izmed vodilnih generičnih farmacevtskih podjetij s tem področjem ne ukvarja oz. temu področju ne posveča dodatne pozornosti. Dejstvo pa je tudi to, da je podjetje že samo zelo naravnano k temu, da skrbi za okolje in ga s svojo dejavnostjo čim manj obremenjuje. Verjetno ti stimulatívni ukrepi zmanjševana emisij pridejo bolj do izraza v podjetjih, ki niso tako okoljsko ozaveščena, bodisi se ukvarjajo s tako dejavnostjo, ki jim finančno ne omogoča optimalnega zmanjšanja emisij.

LITERATURA IN VIRI

1. *Poročilo o izpolnitvi obveznosti*. (2010). Najdeno 20. novembra 2010 na spletnem naslovu <http://rte.arso.gov.si/Default.aspx?Module=/PublicReports>
2. *Register emisijskih kuponov*. (2010). Najdeno 5. decembra 2010 na spletnem naslovu <http://rte.arso.gov.si/>
3. Braun, M. (2009). The evolution of emissions trading in the European Union – *The role of policy networks, knowledge and policy entrepreneurs*. *Accounting, Organizations and Society* 34, 469–487
4. Cook, A. (2009). Emission rights: From costless activity to market operations. *Accounting, Organizations and Society*, 34(3-4), 456-468 .
5. Evropski parlament (2008). *Podnebni sveženj 2020: Sistem trgovanja z emisijami*. Najdeno 1. decembra 2010 na spletnem naslovu <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+IM-PRESS+20080627STO32878+0+DOC+XML+V0//SL>
6. *Evropska shema za trgovanje z emisijami*. Najdeno 5. decembra 2010 na spletnem naslovu <http://www.focus.si/index.php?node=160>
7. *Kaj je trgovanje z emisijami?*. Najdeno 5. decembra 2010 na spletnem naslovu <http://www.focus.si/index.php?node=157>
8. *Kjotski protokol - Referenčni priročnik o obračunavanju emisij in dodeljenih količin*. Najdeno 20. novembra 2010 na spletnem naslovu http://unfccc.int/resource/docs/publications/08_unfccc_kp_ref_manual.pdf
9. Krka d.d. (2010). *Letno poročilo podjetja Krka d.d.* Novo mesto: Krka d.d.
10. *Kyoto Protocol*. Najdeno 10. novembra 2010 na spletnem naslovu http://unfccc.int/kyoto_protocol/items/2830.php
11. *Mehanizem čistega razvoja*. Najdeno 15. november 2010 na spletnem naslovu http://unfccc.int/kyoto_protocol/mechanisms/clean_development_mechanism/items/2718.php
12. *Mehanizmi Kjotskega protokola*. Najdeno 15. novembra 2010 na spletnem naslovu http://unfccc.int/kyoto_protocol/mechanisms/items/1673.php
13. *O Krki d.d.* Najdeno 20. decembra 2010 na spletnem naslovu <http://www.krka.si/sl/o-krki>
14. *Skupno izvajanje*. Najdeno 15. november 2010 na spletnem naslovu http://unfccc.int/kyoto_protocol/mechanisms/joint_implementation/items/1674.php
15. *Trgovanje z emisijami*. Najdeno 15. novembra 2010 na spletnem naslovu http://unfccc.int/kyoto_protocol/mechanisms/emissions_trading/items/2731.php

16. *Državni načrt razdelitve emisijskih kuponov za obdobje 2008 do 2012.* (2007). Najdeno 2. decembra 2010 na spletnem naslovu http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/dokumenti/emisijski_kuponi2008_2012.pdf
17. Zupančič, V. (2008). *Druga neopredmetena sredstva (tudi emisijski kuponi).* IKS: Revija za računovodstvo in finance, (9-10/08), str. 15-16.